

NTK

50°6'14.083"N, 14°23'26.365"E

Národní technická knihovna
National Technical Library

Preprint

Zpráva z 3. ročníku Semináře ke zpřístupňování šedé literatury

Mgr. Iveta Fürstová

Prosinec 2010

Zpráva z 3. ročníku Semináře ke zpřístupňování šedé literatury

Národní technická knihovna (NTK) společně s Vysokou školou ekonomickou v Praze (VŠE) pořádala 8. prosince 2010 letos již 3. ročník Semináře ke zpřístupňování šedé literatury, jehož prostřednictvím je zajišťována a podporována odborná diskuse k problematice šedé literatury v České republice. Řešenou problematikou seminář plynule navazoval na 12th International Conference of Grey Literature (GL12), která v NTK proběhla 6. - 7. prosince 2010. Podstatnou změnou bylo místo konání semináře, který byl od roku 2008 pravidelně pořádán na VUT v Brně a letos se přesunul do Ballingova sálu v NTK v Praze. Témata prezentovaná na semináři reflektovala stav řešení projektu Národního úložiště šedé literatury (NUŠL), který podporuje Ministerstvo kultury ČR v rámci programových projektů v letech 2008 - 2011 pod názvem „Digitální knihovna pro šedou literaturu - funkční model a pilotní realizace“. Seminář se posunul od teoretických přednášek, plánů a výchozích standardů prezentovaných v prvním ročníku k prezentacím řešení a předvádění praktických ukázek. Seminář skvěle moderovala PhDr. Radka Římanová z NTK. Novinkou letošního ročníku semináře byly vizuální prezentace všech přednášejících paralelně v českém a anglickém jazyce.

Sborník ze semináře spolu s evaluací je dostupný na webových stránkách projektu Národního úložiště šedé literatury <http://nysl.techlib.cz/index.php/Sborniky>.

Fotografie ze 3. ročníku Semináře ke zpřístupňování šedé literatury 2010 jsou k dispozici na: <http://picasaweb.google.com/narodniulozistesedeliteratury/SeminarKeZpristupnovaniSedeLiteratury2010#>

Národní úložiště šedé literatury - třetí rok řešení

Stejně jako v předchozích letech také 3. ročník semináře zahájila PhDr. Petra Pejšová příspěvkem o aktuálním stavu projektu „Digitální knihovna šedé literatury - funkční model a pilotní realizace“, jehož cílem je vybudování Národního úložiště šedé literatury (NUŠL). V úvodu příspěvku připomněla základní údaje o projektu a v hlavní části se věnovala řešení projektu v roce 2010. Zásadní výstupy projektu jsou funkční pilotní aplikace, která se skládá z Digitálního repozitáře CDS Invenio a Centrálního uživatelského rozhraní v systému FAST, dále verze 1.0 metadatového formátu a šablony dle typů dokumentů. Pokračovala tvorba partnerské sítě NUŠL. Spolupráce byla uzavřena s Knihovnou AV ČR, s Národní lékařskou knihovnou a se 14 pracovišti AV ČR, kam organizačně spadá i Centrum pro výzkum veřejného mínění. V NUŠL je uložen rovněž osobní archiv Ing. Arch. Jana Moučky. Jednání o spolupráci dále probíhá s vysokými školami a s grantovými agenturami. Na podporu spolupráce se konala v NTK 4 školení týkající se vkládání dokumentů do Digitálního repozitáře, kde bylo proškoleny 27 účastníků z partnerských institucí. Dalšími důležitými výstupy jsou české a anglické webové stránky projektu, semináře a odborná publikace. Česká i anglická verze knihy *Repozitáře šedé literatury* byla vydána v tištěné i elektronické formě, která je dostupná na <http://nysl.techlib.cz/index.php/Kniha>. Po stručném shrnutí konference GL12 bylo účastníkům odhaleno malé překvapení v podobě informace o přeměně OpenSIGLE na OpenGrey. Tato bibliografická báze s odkazy zůstala nadále pod správou INIST-CNRS. Na vývoji se podílí pracovní skupina, kde je aktivně zapojena NTK. OpenGrey je založeno na novém softwaru Exalead a uživatele přivítá nová grafika. Na závěr byli účastníci pozváni na další ročník semináře, který se bude konat 25. 10. 2011 v NTK.

Prezentace ke stažení:

http://nysl.techlib.cz/images/FINAL_NUSL_Praha_2010_CZE.pdf

Šedá literatura a role Knihovny AV ČR

Druhý příspěvek přednesla Ing. Jana Doleželová z Knihovny AV ČR, která je partnerem projektu NUŠL. Představila bibliografickou databázi *Automatizovaný systém evidence publikací* (ASEP), která obsahuje záznamy publikační aktivity pracovníků AV ČR. V souvislosti s šedou literaturou se v roce 2000 začalo v databázi ASEP s úpravami struktury dat pro systém SIGLE, který byl v roce 2005 ukončen. V roce 2010 uzavřela Knihovna AV ČR spolupráci s NUŠL. Na jedné straně jsou metadata o šedé literatuře harvestována z ASEP do NUŠL a na druhé straně byl systém ASEP

v průběhu roku 2010 upraven tak, aby do něj jednotlivá pracoviště AV ČR, která spolupracují s NUŠL, měla možnost vkládat metadata i digitální dokumenty šedé literatury. Do systému ASEP přibyly nové druhy dokumentů (např. zprávy výzkumné, výroční, technické, grantové, atd.). Došlo k rozšíření struktury dat v ASEP o typ druhu dokumentu NUŠL, autorská práva a omezení přístupu. Na závěr byla celá spolupráce shrnuta pomocí grafu a v roce 2011 se předpokládá rutinní provoz.

Prezentace ke stažení: http://nusl.techlib.cz/images/AV_nusl_2010_cze.pdf

Šedá literatura na Univerzitě Karlově

Mgr. Andrea Fojtů informovala o šedé literatuře dostupné v Digitálním univerzitním repozitáři na Univerzitě Karlově v Praze. Repozitář funguje již od roku 2006, ale až v loňském roce došlo k uvolnění podmínek pro prohlížení digitálních objektů a repozitář byl zpřístupněn široké veřejnosti. Příspěvek byl rozdělen na čtyři části, v první byla představena Karlova Univerzita, dále její Digitální univerzitní repozitář a problematika vysokoškolských kvalifikačních prací, poslední část byla věnována studijním materiálům. V současnosti probíhají přípravy k harvestování metadat z Digitálního univerzitního repozitáře do NUŠL, kde pak bude Digitální univerzitní repozitář Univerzity Karlovy v Praze připojen jako zdroj.

Prezentace ke stažení: http://nusl.techlib.cz/images/NUSL_prezentace.pdf

Šedá literatura z pohledu archiváře

Vymezením problematiky šedé literatury v archivním prostředí se ve svém příspěvku zabývala Mgr. Zora Machková z Národního archivu ČR. Zvláště bylo podtrhnuo odlišné chápání šedé literatury z pohledu archiváře oproti knihovnickému pohledu a určitý průnik zájmu obou oborů v této oblasti. Příspěvek dále přinesl informace o způsobu získávání šedé literatury v archivní praxi, její ukládání v archivních fondech a archivních sbírkách a metody jejího následného zpracování a zpřístupňování. V archivech můžeme z šedé literatury najít např. výroční zprávy, firemní literaturu, vysokoškolské kvalifikační práce, atd.

Prezentace ke stažení: <http://nusl.techlib.cz/images/Machkovaprez.pdf>

Stav a zámery v zhromažďování a zpřístupňování sivej literatury v CVTI SR

Příspěvek prvního zahraničního hosta Mgr. Marty Duškové ze slovenského Centra vedecko-technických informací (CVTI SR) představil současný stav, záměry a možnosti získávání, shromažďování a zpřístupňování šedé literatury. CVTI je slovenským informačním centrem pro podporu vědy a výzkumu a specializovanou vědeckou veřejnou knihovnou zaměřenou na technické odbory a vybrané oblasti přírodních, ekonomických a humanitních věd. Příspěvek poukázal na vztah CVTI SR a Knihovního zákona č. 183/2000 ve vztahu k šedé literatuře. V závěru příspěvku byla načrtnuta plánovaná východiska a možnosti vytvoření úložiště pro šedou literaturu. Slovenské kolegy čeká stejně jako tomu je i v českém prostředí řešení právních otázek týkajících se šedé literatury (autorská práva, licenční smlouvy) a řešení otázky systémových, kapacitních, provozních a finančních nákladů na tvorbu a provoz repozitáře šedé literatury v CVTI SR.

Prezentace ke stažení:

<http://nusl.techlib.cz/images/Duskova-Sucasny-stav-a-zamery-v-zhromazdovani-a-spristupnovani-sivej-literatury-v-CVTI-SR.pdf>

Tvorba odborné publikace

V rámci projektu NUŠL byla vydána koncem roku 2010 odborná publikace s názvem *Repozitáře šedé literatury*. Příspěvek Mgr. Ivety Fürstové z NTK pozval účastníky semináře do zákulisí přípravy, psaní a tvorby této odborné knihy. V příspěvku byla popsána východiska, kam patří také požadavky na odbornou knihu podle RIV. Ve fázi plánování byla zmíněna důležitost časového harmonogramu, obsahu knihy a volba spolehlivého nakladatelství s vědeckou redakcí. Při

samotné tvorbě knihy je třeba sjednotit podmínky nakladatelství, obecné a vlastní zásady. Kniha má rovněž svou anglickou verzi s názvem *Grey Literature Repositories*, a proto bylo třeba počítat i s překladem. Tímto příspěvkem se chtěl autorký kolektiv podělit o zkušenosti s produkcí odborné publikace.

Prezentace ke stažení:

http://nysl.techlib.cz/images/CZ_Tvorba_odborn%C3%A9_publikace.pdf

Právní aspekty licence Creative Commons v prostředí českého práva

Velký zájem mezi účastníky semináře vzbudila přednáška z prostředí českého práva Mgr. Jaromíra Šavelky a Mgr. Michala Koščíka. Právníci z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně se zabývali problematikou volných licencí Creative Commons. Příspěvek dopodrobna rozvedl detaily právní úpravy, z níž v českém právním prostředí Creative Commons vycházejí. Nejvíce pozornosti věnovali praktické využitelnosti licencí Creative Commons, a to zejména s ohledem na problematiku zaměstnaneckých děl, komerčního využívání autorských děl a nakládání s modifikovanými díly. Prakticky demonstrovali skutečnost, že tyto licence jsou přínosem při distribuci autorských děl spravovaných prostřednictvím velkých institucionálně zaštitěných repozitářů, a zároveň poukázali na rizika při nesprávném užití těchto licencí neprofesionály.

Prezentace ke stažení: <http://nysl.techlib.cz/images/CC-CZ.pdf>

Systém CDS Invenio

Druhým zahraničním hostem na semináři byl Jérôme Caffaro ze švýcarského CERN, který ve své zajímavé a živé přednášce seznámil účastníky semináře se systémem CDS Invenio. Integrovaný digitální knihovní systém CDS Invenio byl původně vyvinut v CERN pro CERN Document Server, který je v současné době jedním z největších institucionálních repozitářů na světě. V úvodu příspěvku se Jérôme Caffaro poohlédl do historie, kdy vývoj Invenia byl zahájen před více než 15 lety a prošel mnoha vývojovými cykly. Invenio šířené pod licencí GPL2 je Open Source software založený na Apache/WSGI + Python + MySQL. Jeho modulární architektura umožňuje široké možnosti použití, od multimediálního repozitáře přes on-line časopis až po plně funkční digitální knihovnu. V příspěvku byly zmíněny příklady jeho nasazení v různých institucích na světě a na závěr prakticky popsány a ukázány funkce Invenia, jejich využití v CERN a možnosti jeho dalšího vývoje v ostatních institucích a projektech.

Prezentace ke stažení: <http://nysl.techlib.cz/images/NTK.pdf>

CDS Invenio, softwarové řešení pro NUŠL

Následující příspěvek, který přednesl Tomáš Müller z NTK, představil CDS Invenio jako sofistikovaný softwarový systém pro získávání, uchovávání a správu digitálních dokumentů šedé literatury v NUŠL. Na úvod krátce shrnul několik informací o systému CDS Inveniu, ale hlavní poroznost věnoval jeho využití pro Digitální repozitář NUŠL. Repozitář online představil na webové adrese <http://invenio.ntkcz.cz/> i s jeho téměř 42 000 záznamy. Z hlediska správce systému popsal výhody CDS Invenia, mezi něž patří např. optimalizace rychlosti, indexy, modulární architektura, atd., ale také nevýhody jako náročná administrace či neúplná dokumentace. Dále se věnoval lokální instalaci CDS Invenia ve virtuálním prostředí Virtualbox, která je zájemcům k dispozici na webových stránkách projektu NUŠL, struktuře dokumentů a vkládání dokumentů. V závěru Tomáš Müller shrnul úkoly, které se plánují řešit v dalším roce.

Prezentace ke stažení: <http://nysl.techlib.cz/images/Invenio.pdf>

Implementace systému CDS Invenio na VŠE v Praze

Václav Šubrt z Vysoké školy ekonomické v Praze popsal implementaci systému CDS Invenio na VŠE pro připravovaný repozitář vědeckých textů VŠE. Přehledně shrnul plánovaný obsah repozitáře s ohledem na cíle školy i knihovny. Na VŠE byla provedena analýza publikačních výstupů a na semináři byly předneseny její výsledky. Součástí zavádění repozitáře vědeckých textů VŠE jsou i související organizační opatření řešící práva a povinnosti akademických

pracovníků při zveřejňování plných textů v repozitáři. V závěru bylo navrženo vytvoření implementační skupiny, kterou by měli tvořit zástupci vedení školy, fakult, výpočetního centra, atd.

Prezentace ke stažení:

http://nysl.techlib.cz/images/CDS_Invenio_Implementation_at_V%C5%A0E_%28%C5%A0ubrta%29_-CZ.pdf

Centrální vyhledávací rozhraní NUŠL v systému FAST

Na závěr semináře zazněla přednáška Pavla Kocourka (INCAD spol. s.r.o.) o centrálním vyhledávacím rozhraní NUŠL, jenž poskytuje stabilní a jednotné centrální uživatelské rozhraní pro vyhledávání a sdílení informací. Připomněl změny a inovace, k nimž došlo během roku 2010, v implementaci, systému i v samotném uživatelském rozhraní. Vyhledávací a indexační služba FAST ESP One byla změněna na MS FAST for Internet sites [FSIS]. Uživatelské rozhraní je nyní k dispozici i v anglické verzi. Došlo ke změně uspořádání navigací, k implementaci identifikátoru NUŠL a k dalším drobným grafickým úpravám. Pavel Kocourek prakticky ukázal nový design a funkce Centrálního uživatelského rozhraní, které je dostupné na www.nysl.cz, a zmínil, jaké jsou plány na další vylepšování uživatelského rozhraní.

Prezentace ke stažení: http://nysl.techlib.cz/images/UI4NUSL_1.pdf

3. ročník Semináře ke zpřístupňování šedé literatury 2010 v NTK navštívilo 95 účastníků, z nichž 69 účastníků odevzdalo vyplněný evaluační dotazník, jehož hlavním cílem je zhodnocení semináře. Výsledky evaluace ukázaly, že nejvíce zaujala účastníky semináře přednáška Mgr. Jaromíra Šavelky a Mgr. Michala Koščíka z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, která vyvolala velmi živou diskusi a účastníci ve svých komentářích uvedli, že je toho téma i do budoucna zajímavá. Dále účastníci kladně hodnotili příspěvek Mgr. Andrey Fojtů, Mgr. Zory Machkové a PhDr. Petry Pejšové. Celkově by seminář ohodnotilo 71% účastníků školní známkou 1, 22% účastníků školní známkou 2 a 6% známkou 3. Seminář by svým kolegům doporučilo 98% účastníků semináře.